

Between Legality and Morality
Justice for People with Intellectual and/or Psychosocial Disability

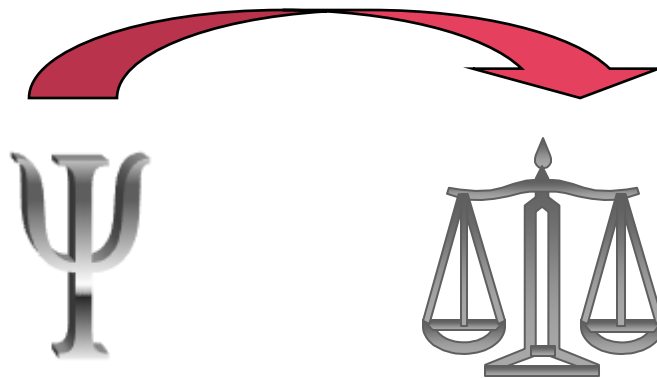
Psihologia mărturiei: Evaluarea martorilor și victimelor cu dizabilități intelectuale și/sau psihosociale

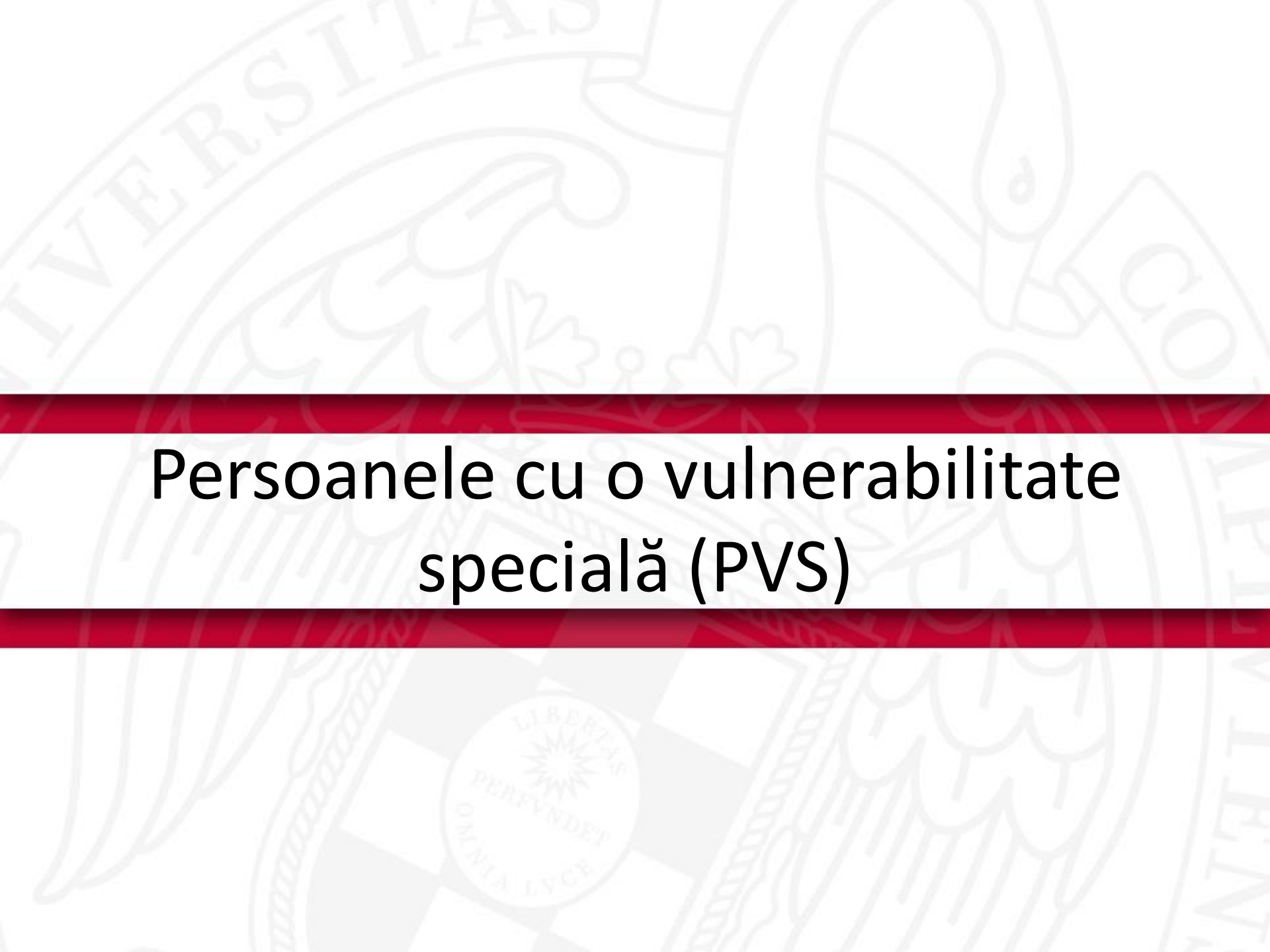
Antonio L. Manzanero
Universitatea Complutense din Madrid (Spania)

Aprilie 2024

Psihologia mărturiei: Definiție

Aplicarea cunoștințelor despre funcționarea proceselor cognitive (atenție, percepție, limbaj, gândire... și MEMORIE) la optimizarea procedurilor pentru OBȚINEREA și EVALUAREA probei testimoniale (declarații și identificări).

**Persoanele cu o vulnerabilitate
specială (PVS)**

Victimele cu o vulnerabilitate specială

- Prin caracteristicile lor:
  - Minorii
  - Persoanele cu dizabilități intelectuale
  - Persoanele cu tulburări mintale
  - Persoanele în vârstă
- Prin tipului de infractiune suferită:
  - Infractiuni sexuale
  - Violurilor
  - Traficului de persoane...

Victimele cu o vulnerabilitate specială

- Legislație:

- Convenția cu privire la Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (Art. 13.1) (Națiunile Unite)
- Rezoluția 2005/20 a Consiliului Economic și Social al Națiunilor Unite
- Articolele 2 și 8.4 ale Deciziei Cadru 2001/220/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 15 martie 2001
- Directiva 2012/29/UE (norme minime privind drepturile, sprijinul și protecția victimelor infracțiunilor)

Principalele dificultăți

- Gândire încetinită.
- Limitări în exprimare și înțelegerea limbajului.
- Abilitate redusă de a înțelege informații noi și complexe.
- O mare dorință socială. Într-un procent mare, persoanele cu DI au o nevoie mare de...
- Tendința de a răspunde în mod supus.
- Lipsa de gândire abstractă.
- Dificultăți în gândirea despre elemente care nu sunt subiecte ale experienței.
- Oferă mai puține detalii atunci când li se cere o relatare liberă.
- Dificultate mai mare în a încadra un eveniment într-un timp și spațiu determinat.
- Dificultate în a se descurca independent.

Dificultăți de comunicare

- Contradicții
- Pauze prelungite
- Ritm lent
- Limbaj confuz
- Nesiguranță
- Achiescență

Victimele cu o vulnerabilitate specială

- Mai mare riscul de victimizare secundară
- Mai susceptibili să fie influențați de interviuri părtinitoare
- Necesită ajutoare speciale
- Mai vulnerabili la trecerea timpului și alți factori ai sistemului

Persoanele cu dizabilități implicate în proceduri penale

- Au un risc mai mare de lipsă de apărare.
  - Nu înțeleg cum funcționează sistemul legal.
  - Nu înțeleg drepturile lor.
  - Nu pot ajuta avocatul în strategia de apărare.
- Majoritatea persoanelor cu dizabilități intelectuale care execută pedepse în închisoare nu au fost identificate în timpul procesului judiciar.

Asistența persoanelor cu dizabilități

- Soluții:
  - Facilitator
  - Proceduri adaptate

Facilitator

- Profesional independent și neutru în psihologie, expert în dizabilitate intelectuală și în evaluarea capacităților cognitive care afectează procesul judiciar, asistând persoana cu DI în comunicarea lor în timpul procesului polițienesc și judiciar și oferind suportul necesar pentru a garanta o mărturie validă și fiabilă (Recio, Alemany și Manzanero, 2012).
- În prezent, se propun echipe multidisciplinare și s-a extins procesul pentru a oferi sprijin persoanelor investigate cu DI (și alte PVS), unde se va facilita, în plus, evaluarea capacității lor procesuale.

la figura del facilitador en la investigación policial y judicial con víctimas con discapacidad intelectual

(The Figure of the Helper Advisor in Police and Judicial Research involving Persons with Intellectual Disabilities)

María Recio Zapata ■■■
Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad Intelectual. Fundación Carmen Pardo-Valcarce. Madrid

Alberto Alemany Carrasco
Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad Intelectual. Fundación Carmen Pardo-Valcarce. Madrid

Antonio Manzanero Puebla
Universidad Complutense. Madrid

resumen

En el presente trabajo analizamos algunos factores que inciden en la especial vulnerabilidad de las personas con Discapacidad Intelectual (DI) a ser víctimas de abusos y a sufrir una revictimización tras los mismos. De ellos destacamos la escasa adecuación de las entrevistas policiales y judiciales a sus características, y los sesgos en los juicios de credibilidad de los testimonios de las personas con DI. Frente a éstos, la Unidad de Atención a Víctimas con Discapacidad Intelectual (UAVDI) propone la introducción de la figura del facilitador en todo proceso policial y judicial con víctimas con DI. Presentamos aquellas investigaciones realizadas en la UAVDI que apoyan la instalación de adaptaciones en las ruedas de reconocimiento y en las entrevistas de obtención del testimonio de personas con DI. La introducción de las mismas es uno de los objetivos del facilitador, cuyo trabajo queda ilustrado en el análisis de un caso de una víctima de abuso sexual con DI.

PALABRAS CLAVE: víctimas, discapacidad intelectual, vulnerabilidad, abuso, adaptaciones, testimonio, identificación.

*Agradecimientos: el presente trabajo se enmarca en el proyecto "NO+ABUSO: entrevista, intervención y criterios de credibilidad en abusos de carácter sexual en personas con discapacidad intelectual" financiado por la Fundación MAPFRE. Las investigaciones presentadas han sido posibles gracias a la participación de los usuarios que cada día trabajan en la Fundación Carmen Pardo-Valcarce.

- Profesional de la psicología independiente y neutral, experto en discapacidad intelectual y en la evaluación de las capacidades cognitivas que afectan al proceso judicial, que asiste a la persona con DI en su comunicación durante el proceso policial y judicial y ofrece los apoyos necesarios para garantizar un testimonio válido y fiable (Recio, Alemany y Manzanero, 2012).
- Actualmente se plantean equipos multidisciplinarios y se ha ampliado para dar apoyo a personas investigadas con DI (y otras PEV), donde se facilitará además la evaluación de su capacidad procesal.

A HOLISTIC MODEL FOR THE EVALUATION OF THE TESTIMONY (HELPT)

Antonio L. Manzanero* and José Luis González*
*Universidad Complutense de Madrid. *Guardia Civil

En este trabajo se presenta una propuesta de protocolo de evaluación de las declaraciones e identificaciones realizadas por posibles víctimas de delitos. El protocolo, denominado HELPT, se estructura en un enfoque holístico de evaluación de la prueba testimonial que considera todos los posibles factores de influencia: de codificación, de retención y de recuperación. Entre estos factores resultarán relevantes a) la capacidad para testificar de las víctimas, donde se tienen en cuenta los procesos cognitivos de atención, percepción, memoria y lenguaje; b) las características específicas del delito; c) los antecedentes del hecho evaluado y sus consecuencias; d) otros factores que pudieran afectar a la calidad y exactitud de las declaraciones e identificaciones, como el número de veces que la víctima ha oído que contó lo ocurrido, los métodos empleados para obtener el relato y posibilidades de sugestión. El método contempla procedimientos específicos de análisis exhaustivo de los expedientes y de formulación y contrastación de hipótesis (Soto y Manzanero, 2013), de evaluación de la competencia para testificar (Cortares, Soto y Manzanero, 2013) y de obtención de las declaraciones (González, Muñoz, Soto y Manzanero, 2013).

Palabras clave: Memoria de testigos, Psicología forense, Credibilidad, Abuso sexual infantil.

A proposed protocol for evaluating the statements and identifications made by the potential victims of crimes is presented in this paper. The protocol, called HELPT, is part of a holistic approach to evaluating the testimony that takes into account all of the possible factors of influence: encoding, retention and recovery. Among these factors, the following will be relevant: a) the ability of victims to testify, as well as cognitive processes of attention, perception, memory and language; b) the specific characteristics of the offence, of the history of the event and its consequences; c) other factors that might affect the quality and accuracy of the statements and identifications, such as the number of times the victim had to tell what happened, the methods used to obtain the story and possibilities of suggestion. The method includes specific procedures for exhaustive analysis of the testimonies and for the formulation and testing of hypotheses (Soto & Manzanero, 2013), the evaluation of the competence to testify (Cortares, Soto, & Manzanero, 2013) and the obtaining of statements (González, Muñoz, Soto, & Manzanero, 2013).

Key words: Eyewitness testimony, Forensic psychology, Credibility, Child sexual abuse

In the legal arena, especially in criminal jurisdictions, it is very important to test the objective or material truth of the facts that are being judged, demonstrating with proof (instruments or procedural activities that determine the formal or procedural truth) that the incident being judged is true (or false), such that the judge does not remain in any doubt about what happened (the facts), who exactly were the people involved, what each of them did, and the place and time in which they did it. The intention is that the procedural truth should be a reflection of the objective truth, and that

Intervenție din perspectiva psihologiei mărturiei

Manzanero, A. L. y González, J. L. (2015). A holistic model for the evaluation of the testimony (HELPT). *Papeles del Psicólogo*, 36(2), 125-138.

- Aplicarea metodei științifice în evaluarea mărturiei.
- Modelul Holistic de Evaluare a Mărturiei (HELPT)
  - Colectarea Informațiilor Relevante
  - Formularea Ipotezelor
  - Evaluarea Capacității de a Mărturisi
  - Obținerea Declarației
  - Identificarea și analizarea factorilor de influență
  - Analiza credibilității
  - Testare
  - Evaluarea răspunsurilor de identificare

ANALYSIS OF THE JUDICIAL FILE: ASSESSING THE VALIDITY OF TESTIMONY

M. Teresa Scott¹ y Antonio L. Manzanero²

¹Universidad del Desarrollo (Chile), ²Universidad Complutense de Madrid

En el marco del enfoque heurístico para la evaluación de la prueba testifical (HEEPT), el presente trabajo describe un protocolo para el análisis de toda aquella información susceptible de ser extraída de un expediente judicial, en lo que se concierne al procesamiento heurístico de la información, y del análisis de los factores de influencia de las declaraciones desde la Psicología del Testimonio. El objetivo es brindar una sistematización de los tópicos que pudieran explorarse en un expediente, ya sea como parte de un trabajo directo o como un metaperitaje, extrayendo el máximo de información no sujeta a su fin de establecer las hipótesis relevantes del caso y valorar las posibles fuentes de influencia.

Palabras Clave: Psicología del Testimonio, Declaraciones, Testigos, Sesgos, Heurística, Peritaje, Expediente judicial.

Under the heuristic approach to the assessment of testimony (HEEPT), this paper describes a protocol for the analysis of all of the information that can be extracted from a judicial file, regarding the knowledge of heuristic principles and psychology of testimony. The aim is to provide a systematization for expert reports about the topics that could be explored in a file, extracting the maximum unbiased information to establish the relevant hypotheses of the case and evaluate possible factors of influence.

Key Words: Witness statements, Witnesses, Bias, Heuristic, Expert report, Judicial file.

In a recent review (Kühnken, Manzanero & Scott, 2015) of the protocol for analysing the credibility of statements (Statement Validity Assessment or SVA; Kühnken & Steller, 1988; Steller & Kühnken, 1989) the limitations and the application procedures of this technique were analysed. The review indicates that the most important –and indeed crucial– component of SVA is the rigorous establishing of the hypotheses, that is, the analysis of all of the potential sources or origins of the statement. Everything else, the assessment procedure, the data to be collected and the specific assessment strategies depend on the formulation of these hypotheses. As it has been established, the application of the CBIAC criteria would be used only to analyse the statements of minors that are the alleged victims of sexual abuse with the aim of testing the hypothesis of their deliberately false testimony. For the assessment of hypotheses other than that of intentional false testimony, it has been proposed to carry out other types of assessments, based on the analysis of the influencing factors that may have led to a

2013, 2015) a proposal has been developed for the analysis of the available information in each case for generating and testing hypotheses.

The criminal justice process is an essentially human act and as such is not without bias. Police, witnesses, victims, suspects/defendants, prosecutors and lawyers are the actors that shape the course of this process, and judges determine the outcome. Addressing a judicial process includes the approach, investigation and resolution of a situation/problem: establishing the circumstances of the events and the actors involved. Tversky and Kahneman (1974) state that any approach to process new information is regulated by heuristic rules. Heuristic rules are the cognitive rules that, unconsciously, every human being applies when processing the information he receives from outside: they enable us to reduce complex tasks, assigning probability and predicting outcomes for simple judgment operations. Kahneman (2011), proposes that the processing of any information involves two systems. System 1 coheres quickly and

Colectarea informațiilor relevante

Scott, M. T. y Manzanero, A. L. (2015). Analysis of the judicial file: assessing the validity of testimony. *Papeles del Psicólogo*, 36(2), 139-144.

- Colectarea informațiilor relevante include:
  - Analiza dosarului judiciar
    - Plângerea
    - Declarațiile părților implicate
    - Rapoarte de expertiză
    - Dovezi și alte aspecte ale investigației
  - Informații despre mediu -> Contextul divulgării și profilul inițial al victimei
    - Familial
    - Școlar/Profesional

Formularea ipotezelor

Köhnken, G., Manzanero, A. L., y Scott, M. T. (2015). Análisis de la Validez de las Declaraciones (SVA): mitos y limitaciones. *Anuario de Psicología Jurídica*, 25, 13-19.

Anuario de Psicología Jurídica 25 (2015) 13-19

Anuario de Psicología Jurídica 2015

www.elsevier.es/ajp

Análisis de la validez de las declaraciones: mitos y limitaciones

Günter Köhnken^a, Antonio L. Manzanero^b y M. Teresa Scott^{c,*}

^a Universidad de Elvii, Alemania
^b Universidad Complutense de Madrid, España
^c Universidad del Surco, Chile

INFORMACIÓN DEL ARTÍCULO

Historia del artículo:
Recibido el 8 de enero de 2015
Aceptado el 21 de enero de 2015
On-line el 10 de abril de 2015

Palabras clave:
Evaluación de la credibilidad
SVA
Abuso sexual infantil
Declaraciones
Falsificación ocular
Psicología forense

RESUMEN

El presente trabajo analiza la aplicabilidad y limitaciones de uno de los procedimientos más empleados para analizar la credibilidad de un testimonio, el SVA. El punto de partida para su correcta aplicación es una consideración exhaustiva de los posibles fuentes que podrían dar origen a una declaración alguna de los métodos de falsificación de hipótesis. Se describen los principales errores en su utilización y se clarifican los métodos indicados para las diferentes hipótesis a ser analizadas, contemplando tanto la pertinencia de cada procedimiento como sus limitaciones. Se concluye acerca de los peligros de una incorrecta o incompleta aplicación del SVA al margen del planteamiento de hipótesis y la técnica recomendada para su valoración, como a su vez el riesgo de subgeneralizar el uso de los análisis de contenido (CICA).

© 2015 Colegio Oficial de Psicólogos de Madrid. Publicado por Elsevier España, S.L.U. Este es un artículo Open Access bajo la licencia CC BY-NC-ND (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Statement validity assessment: Myths and limitations

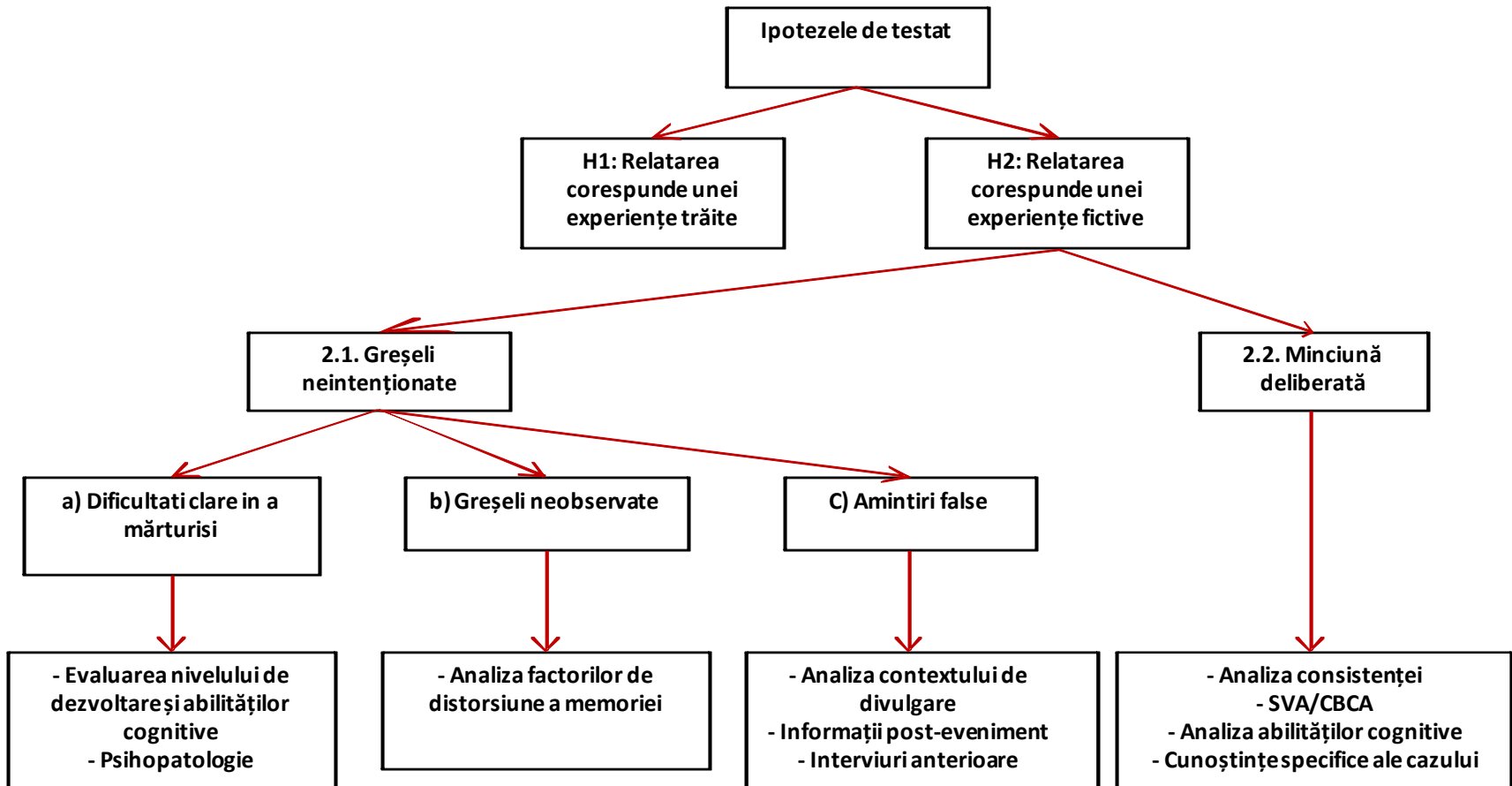
ABSTRACT

This paper examines the applicability and limitations of one of the procedures most commonly used to analyze the credibility of a testimony, the Statement Validity Assessment (SVA). The starting point for a successful implementation is a thorough consideration of the possible sources that could lead to a statement, following the method of falsifiability of hypotheses. Major errors of use are described and the methods for different scenarios to be analyzed are clarified, considering both the relevance of each

Keywords:
Credibility assessment
CICA
SVA
Child sexual abuse
Statements

- Formularea ipotezelor

- Modelul Holistic de Evaluare a Probei Testimoniale (HELPT)
  - Colectarea Informațiilor Relevante
  - Formularea Ipotezelor
  - Evaluarea Capacității de a Mărturisi
  - Obținerea Declarației
  - Identificarea și analizarea factorilor de influență
  - Analiza credibilității
  - Testarea
  - Evaluarea răspunsurilor de identificare

Evaluarea capacităților

Contreras, M. J., Silva, E., y Manzanero, A. L. (2015). Evaluación de capacidades para testificar en víctimas con discapacidad intelectual. *Anuario de Psicología Jurídica, 25*, 86-96.

Anuario de Psicología Jurídica 25 (2015) 87-96

Evaluación de capacidades para testificar en víctimas con discapacidad intelectual

María José Contreras^{a,*}, Eva A. Silva^b y Antonio L. Manzanero^c

^a Universidad Nacional de Educación a Distancia, España
^b Guardia Civil, España
^c Universidad Complutense de Madrid, España

INFORMACIÓN DEL ARTÍCULO

Recibido el 7 de octubre de 2014
Aceptado el 5 de febrero de 2015
On line el 8 de abril de 2015

Palabras clave:
Memoria de testigos
Víctimas
Discapacidad intelectual
Falsificación
Entrevista policial

RESUMEN

Las habilidades para testificar de las víctimas con discapacidad intelectual (CI) suelen ser consideradas de acuerdo con estereotipos más que con su realidad, teniendo en cuenta que se observa una gran heterogeneidad en este colectivo. Por ello es necesario un procedimiento que permita conocer específicamente las capacidades cognitivas de cada víctima con el fin último de adaptar los procedimientos policiales y judiciales a sus capacidades y evaluar adecuadamente la información que aportan en sus testimonios. Con este objetivo se desarrolló el protocolo de entrevista CAPALIST, que evalúa las capacidades cognitivas que intervienen en la aportación de testimonio. En el presente trabajo se describe la herramienta y se aportan datos sobre su aplicación a cuatro víctimas reales de abuso sexual con CI. Los resultados muestran mínimas diferencias en los acuerdos interjueces. Se concluye que el CAPALIST podría ser de utilidad en la evaluación de las habilidades para testificar en víctimas con CI.

© 2015 Colegio Oficial de Psicólogos de Madrid. Publicado por Elsevier España, S.L.U. Este es un artículo Open Access bajo la licencia CC BY-NC-ND (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Assessment of testifying ability in victims with intellectual disabilities

ABSTRACT

The ability to testify in victims with intellectual disabilities is commonly based on stereotypes rather

Evaluación de las habilidades de testimonio. Propuestas de apoyo y adaptación.

Procedimiento Rápido para Evaluar las Habilidades para Testificar

González y Manzanero, 2018¹

Evaluación capacidad de consentir relaciones sexuales¹

Manzanero, Recio, Alemany y Cendra (2013)

Cuando la víctima de la agresión sexual es una persona con discapacidad intelectual puede ser necesario evaluar su capacidad para consentir una relación sexual.

El dibujo se puede usar en dos capacidades del testigo, durante los hechos que se investigan, brevemente, como "juicio moral"

Evaluación capacidad de consentir relaciones sexuales¹

Manzanero, Recio, Alemany y Cendra (2013)

Cuando la víctima de la agresión sexual es una persona con discapacidad intelectual puede ser necesario evaluar su capacidad para consentir una relación sexual.

Medimos si	Para ello evaluar si	Apoyos
<p>La persona entiende lo que se le está pidiendo?</p> <p>¿Qué conocimiento tiene de la sexualidad?</p>	<p>Es capaz de nombrar correctamente partes del cuerpo y partes relacionadas con la sexualidad</p>	<p>1. Dibujo de hombre y mujer y pedirle que nos nombre todas las partes del cuerpo que conozca. Si pasa de alto los órganos sexuales, preguntarle directamente (y advertirle que no somos médicos, por lo que nos vale la palabra que suele utilizar)</p>
	<p>Puede describir en términos muy básicos la mecánica de las relaciones sexuales</p>	<p>2. ¿Me puedes explicar en qué consisten las relaciones sexuales?</p> <p>3. ¿Has tenido alguna vez clase de educación sexual? ¿Qué recuerdas de lo que os hablaban en esas clases o charlas?</p> <p>4. ¿Hay algunas más que te haya hablado de sexo? ¿Qué recuerdas de esas conversaciones?</p>

CAPALIST

de capacidades de testimonio

Eva A. Silva
L. Manzanero
José Contreras

Questionario contextual sobre necesidades de adaptación de procedimientos judiciales en personas con discapacidad¹

Nombre de la persona objeto de evaluación:

Edad:

Sexo
 Varón Mujer Otro

Nivel de Estudios
 Sin estudios Primaria Secundaria Bachillerato FP grado medio FP grado superior Oficios Estudios Universitarios

Estudios realizados en...
 Centro de educación especial Grupo de diversificación Grupo estándar

Persona que aporta la información:

Relación con la persona a evaluar:

A continuación se presentan una serie de preguntas acerca de las capacidades de (nombre de la persona)

Usted es una persona que le conoce bastante bien por lo que nos puede ayudar a comunicarnos y a entendernos mejor con él/ella. Cualquier información adicional que usted pueda aportar a cada pregunta será muy valiosa.

1 - ¿Qué discapacidad intelectual tiene?

2a - ¿Está incapacitado?

Total Parcial No

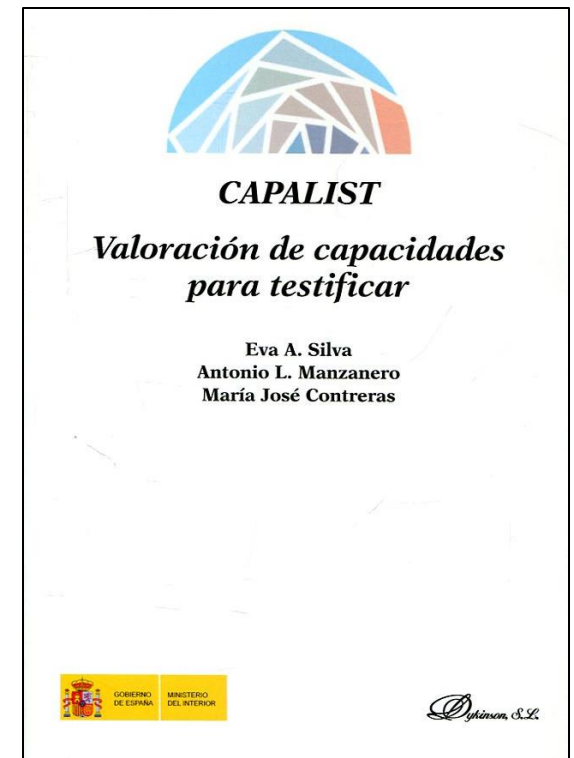
2b - ¿En qué áreas?

3a - ¿Tiene algún tipo de diagnóstico de trastorno mental o enfermedad física? *

Si No

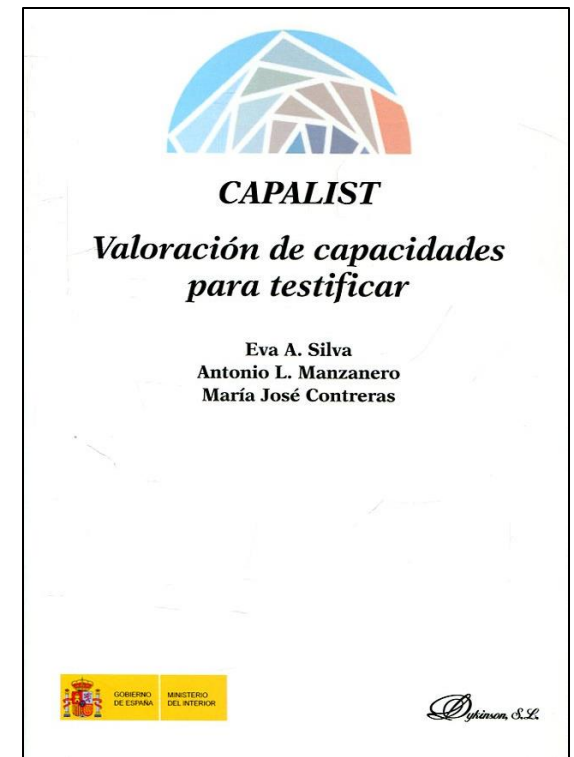
¹ DOI: <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.21076.12160>
 Adaptado de:
 Manzanero, A. L., Recio, M., Alemany, A., y Cendra, J. (2013). *Atención a víctimas con discapacidad intelectual*. Madrid: FCPV. ISBN: 978-84-616-4978-5
 González, J. L. y Manzanero, A. L. (2018). *Obtención y valoración del testimonio. Protocolo Holístico de*

- Evaluarea Capacităților de a Mărturisi
  - Capacități primare
    - Memorie
      - Autobiografică
      - Episodică
      - Semantică
    - Percepție
      - Vizuală
      - Auditivă
    - Atenție
      - Selectivă
      - Susținută
  - Capacități specifice

HELPT

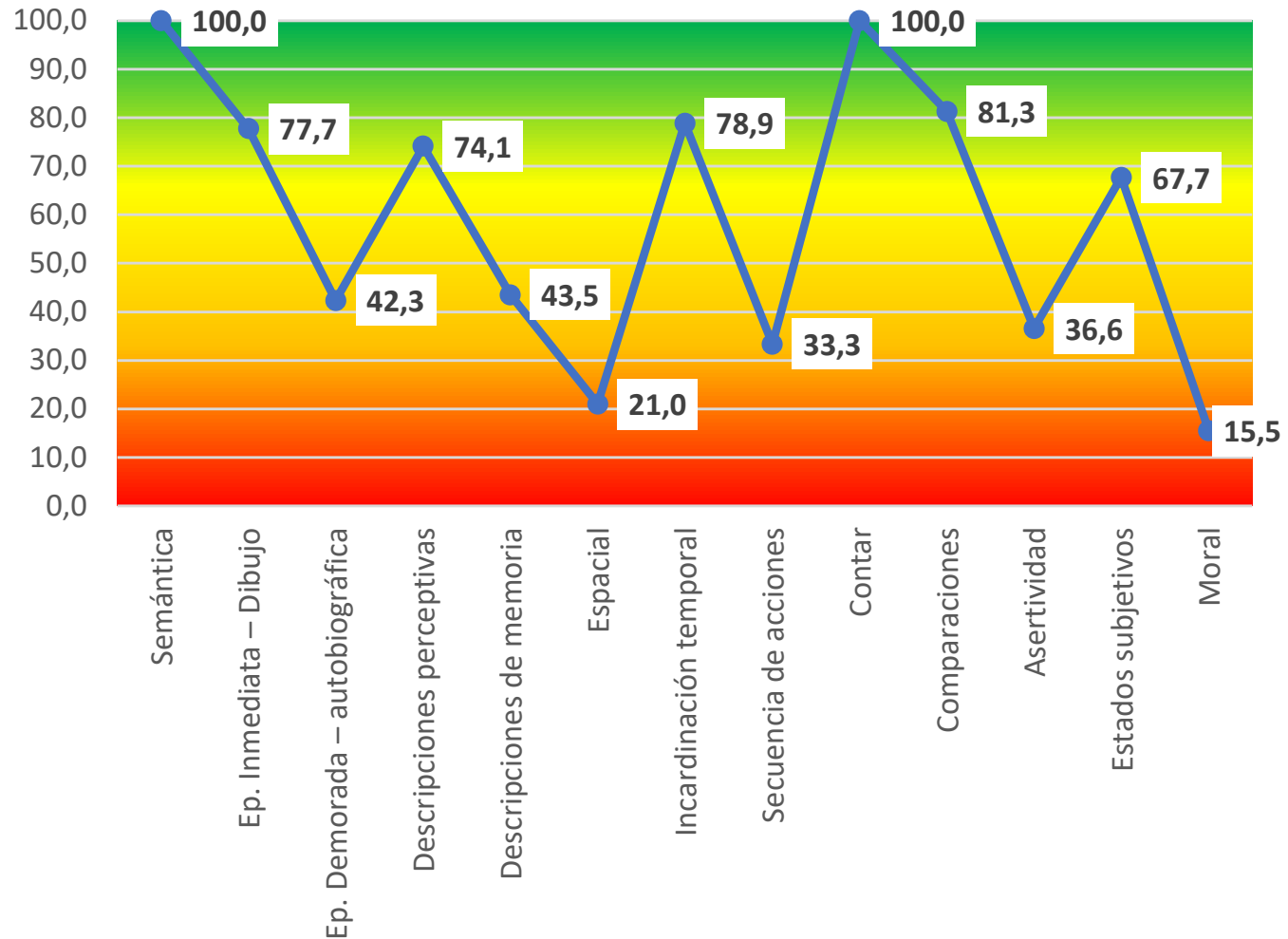
- Evaluarea Capacităților de a Mărturisi
  - Capacități Primare
  - Capacități Specifice
    - Cognitione
    - Comunicare
    - Interacțiune Socială
    - Identificarea Stărilor Mentale
    - Capacitate Morală
    - Sugestibilitate
    - Capacitate de Reprezentare
    - Capacitate de Consimțire (Cunoștințe Sexuale)
    - Patologii

Perfilul capacităților

CAPALIST V8. Perfil de dezvoltare (procentaj)

Erori frecvente despre CAPALIST

- Nu este despre a EXCLUDE, ci pentru INCLUDERE prin adaptare.
- Nu este o "rețetă" pentru clasificarea între „persoane cu capacitați” și "persoane cu dizabilități".
- Ajută la identificarea domeniilor deficitare și la fi alert asupra lor.
- Nu conferă "magic" capacitatea persoanelor de a declara.
  - Este frecvent să citiți că CAPALIST rezolvă problemele de acces la justiție ale persoanelor vulnerabile:
  - Le oferă cel puțin garanții că vor fi evaluate.
  - NU le conferă capacitate doar pentru a fi evaluate.
- Nu face ca declarația să fie credibilă sau verosimilă *per se*.
  - Prin simpla evaluare a capacităților, nu se elimină erorile care ar putea interveni.

Obținerea declarațiilor

Práctica Penal

La prueba preconstituida en casos de abuso sexual infantil:
aportaciones desde la psicología jurídica

ANIBES SOTOCA
Unidad Técnica de Policía Judicial de la Guardia Civil
JOSE MANUEL MUÑOZ
Psicólogo Forense, Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad de Madrid
JOSE LUIS GONZÁLEZ
Unidad Técnica de Policía Judicial de la Guardia Civil
ANTONIO L. MANZANERO
Profesor Titular de Universidad, Facultad de Psicología, Universidad Complutense de Madrid

- González, J. L., Muñoz, J. M., Sotoca, A., y Manzanero, A. L. (2013). Propuesta de protocolo para la conducción de la prueba preconstituida en víctimas especialmente vulnerables. *Papeles del Psicólogo*, 34(3), 227-237.
- Sotoca, A., Muñoz, J. M., González, J. L., y Manzanero, A. L. (2013). La prueba preconstituida en casos de abuso sexual infantil: aportaciones desde la psicología jurídica. *La Ley Penal*, 102, 112-122.

Probele preconstituite anticipate

- Preconstituirea mărturiei, anticipând ceea ce ar avea loc în timpul procesului oral, garantând toate drepturile victimelor și acuzaților.

Obiective

1. Protecția mărturiei, garantând:

- Luarea adecvată a declarației.
- Adaptări care să prevină contaminarea acesteia.
  - Sarcina constă în colectarea probei testimoniale cu toate garanțiile de exactitate și calitate.
  - Reducând la minimum posibilitatea de interferență în memoria martorilor.
  - Realizând adaptările de procedură necesare în funcție de caracteristicile martorilor.
  - Obiectivul acestei diligențe nu este evaluarea mărturiei (analizarea credibilității sale) sau evaluarea posibilelor traume psihologice asociate infracțiunii, sarcini care sunt realizate în diferite etape procesuale.

2. Protecția victimei, minimizând victimizarea secundară.
  - Principiul protecției.
  - Principiul adecvării.
  - Principiul intimității.
  - Posibilitatea participării experților.

¿Cine efectuează interviul?

- Profesionist neutru cu formare și experiență în Psihologia Mărturiei
- Profilul de cunoștințe:
  - Funcționarea normală și patologică a proceselor cognitive (memorie, atenție, percepție, limbaj, motivație, emoție, gândire...).
  - Dezvoltarea evolutivă a proceselor cognitive.
  - Tulburările de dezvoltare și de învățare.
  - Principalele patologii care conduc la deficite cognitive.
  - Anticiparea și intervenția în crize.

Psiholog
forensic

Cum să efectuați interviul?

- NICHD (National Institute Of Child Health And Human Development)
- Adaptare pentru persoanele cu dizabilități intelectuale

Práctica
Penal

La prueba preconstituida en casos de abuso sexual infantil:
aportaciones desde la psicología jurídica

ANDRÉS SOTOCA
Unidad Técnica de Policía Judicial de la Guardia Civil
JOSÉ MANUEL MUÑOZ
Psicólogo Forense, Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad de Madrid
JOSÉ LUIS GONZÁLEZ
Unidad Técnica de Policía Judicial de la Guardia Civil
ANTONIO L. MANZANERO
Facultad de Psicología, Universidad Complutense de Madrid

Papeles del Psicólogo, 2013, Vol. 34(3), pp. 227-237
<http://www.papelesdelpsicologo.es>

Artículos

PROPUESTA DE PROTOCOLO PARA LA CONDUCCIÓN DE LA PRUEBA PRECONSTITUIDA EN VÍCTIMAS ESPECIALMENTE VULNERABLES PROTOCOL PROPOSAL FOR PRERECORDING EVIDENCE FROM ESPECIALLY VULNERABLE VICTIMS

José Luis González¹, José Manuel Muñoz², Andrés Sotoca¹ y Antonio L. Manzanero³
¹Unidad Técnica de Policía Judicial de la Guardia Civil, ²Tribunal Superior de Justicia de la Comunidad de Madrid, ³Universidad Complutense de Madrid

La prueba preconstituida es una fórmula jurídica que en los casos de víctimas especialmente vulnerables tiene dos objetivos fundamentales: por un lado, proteger el testimonio de la víctima (indicio cognitivo) del deterioro derivado de múltiples e inadecuadas abordajes, y por otro, evitar la revictimización provocada por el sistema policial y de justicia. Consientes de la ayuda que la Psicología Jurídica puede realizar al desarrollo de esta diligencia procesal, en el presente artículo se desarrolla una propuesta para la conducción de la prueba preconstituida basada en los conocimientos provenientes de la Psicología del Testimonio y de la Psicología de la Victimización Criminal además de la experiencia práctica de psicólogos criminalistas y forenses.

Palabras Clave: Psicología jurídica, Abuso sexual, Víctimas, Memoria de testigos.

The preconstituted evidence is a legal formula that in cases of especially vulnerable victims has two main objectives: a) protect the victim's testimony (cognitive evidence) of the subsequent deterioration of a multiple and inappropriate interventions, b) avoid revictimization due on its way through the criminal process. In this paper a protocol for the development of preconstituted evidence is presented based on the knowledge of the Psychology of Testimony and the Psychology of Criminal Victimization in addition to the practical experience of criminologists and forensic psychologists, aware of the support that the Forensic Psychology can bring to the development of this procedural stage.

Key words: Forensic psychology, Sexual abuse, Victims, Eyewitness testimony.

Podemos considerar víctimas vulnerables a las personas que tienen un mayor riesgo de sufrir una victimización secundaria o re-victimización provocada por el sistema judicial, con una escasa capacidad para defender sus derechos sin ayuda, e incluso con el riesgo de ser excluidas por el sistema. Por esta razón, las víctimas de especial vulnerabilidad suelen ser menores, ancianos, personas con discapacidad o con enfermedad

un aumento del número de denuncias interpuestas, sin que eso suponga necesariamente un aumento de esta fenomenología criminal (Garrido y Masip, 2004). Los delitos contra estos colectivos resultan especialmente problemáticos cuando se trata de hechos difíciles de acreditar (se producen sin testigos y sin evidencias físicas que los corroboren), cuando las víctimas presentan limitaciones para denunciar y cuando se produce sistemáticamente la ocul-

que, en los casos de supuesto abuso sexual infantil, tiene dos objetivos cognitivos) del deterioro derivado de múltiples e inadecuadas por su paso por el procedimiento penal. En el presente trabajo se ha testificado para menores supuestas víctimas de delitos sexuales, y ando los conocimientos provenientes de la Psicología del Testimonio, experiencia práctica de psicólogos criminalistas y forenses.
In cases of alleged child sexual abuse has two main objectives: a) to prevent deterioration of multiple and inappropriate interventions.

GUÍA DE INTERVENCIÓN
POLICIAL CON PERSONAS CON
DISCAPACIDAD
INTELECTUAL

Fundación
Carmen Pardo-Valcarlos
www.pardo-valcarlos.com

GUARDIA CIVIL

FUNDACIÓN MAPFRE

Atención a Víctimas con Discapacidad Intelectual

Antonio L. Manzanero
María Recio
Alberto Alemany
Jacob Cendra

Fundación
Carmen Pardo-Valcarlos
www.pardo-valcarlos.com

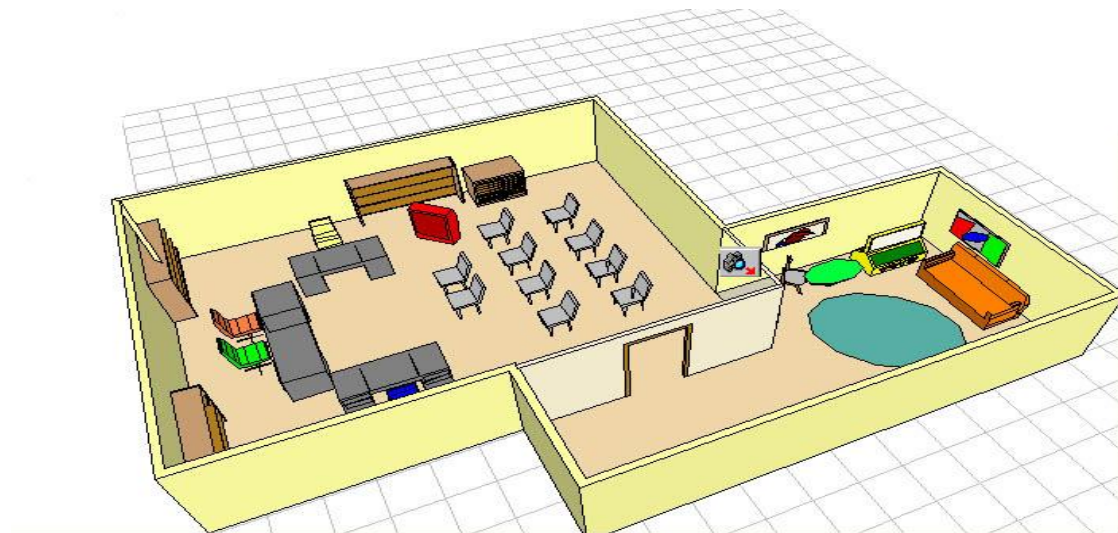
Elemente comune ale interviului

- Bună relație între interviewer și interviuat
- Descriere clară a necesităților de cercetare ale interviewerului
- Stil de întrebare deschis
- Voința de a explora ipoteze alternative

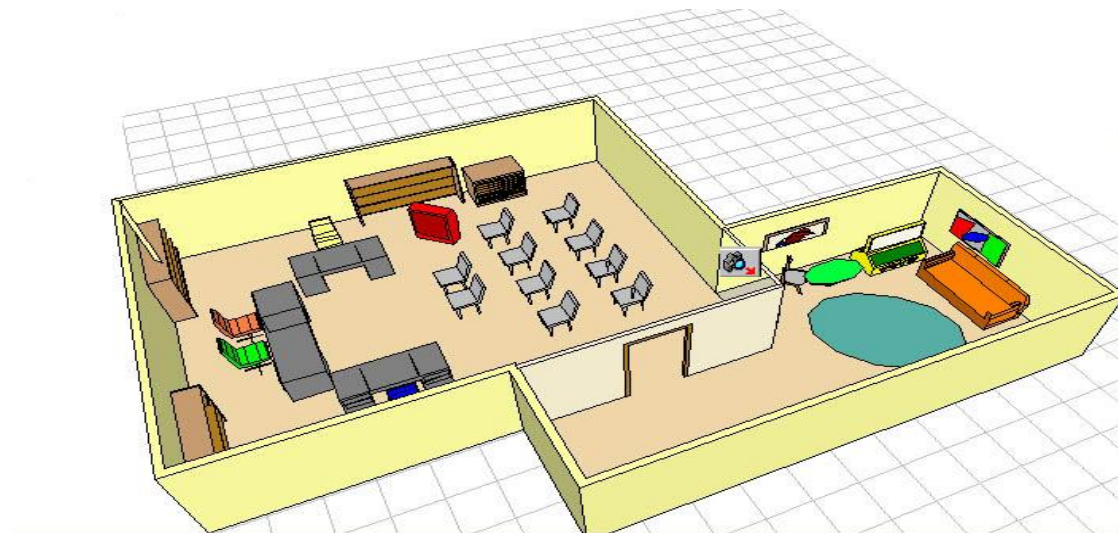
Prepararea spațiului fizic

- Cameră Gesell (oglinďă unidirecțională)
- Circuit închis
- Videoconferință

Prepararea spațiului fizic

- Fără distragere sau factori stresanți
- Mediu cald și confortabil
- Adaptat pentru dizabilități fizice

Protocoale de interviu

- Individuale
  - pentru martori și victime care doresc să colaboreze
- Generale
  - Interviu Cognitiv (Geiselman și Fisher, 1992)
  - Interviu Cognitiv Revizuit (Geiselman și Fisher, 1994)
  - Interviu Cognitiv Modificat (Davis, McMahon și Greenwood, 2005)
- Minorii și alte Persoane cu o Vulnerabilitate Specială
  - NICHD (Institutul Național pentru Sănătatea Copilului și Dezvoltare Umană; Lamb, et al., 2007)

NICHD (National Institute of Child Health and Human Development) – HELPT (González y Manzanero, 2018)

*José Luis González
Antonio L. Manzanero*

Obtención y valoración del testimonio

*Protocolo holístico de evaluación
de la prueba testifical (HELPT)*

Psihologia mărturiei

Pagini cu informații despre dovezile testimoniale din psihologia științifică (psihologia mărturiei, victimelor, memoria martorilor).

Grupul de Cercetare UCM (ref. 971672) privind Psihologia Mărturiei.
Facultatea de Psihologie, Universitatea Complutense din Madrid (Spania).
Investigator principal: [Antonio L. Manzanero](#).

Profil

General

[Introducere în Ps. a Mărturiei](#)

[Istoria Ps. a Mărturiei](#)

[Psihologie criminalistică: Introducere](#)

[Ce este psihologia criminalistică?](#)

[Criterii de admisibilitate pentru tehnicile criminalistice](#)

Declarații

[Procese de recuperare în memorie și recunoaștere](#)

Ghid de interviu pentru victimele minore ale abuzului sexual

Extras din: González, JL și Manzanero, AL (2018). *Obținerea și evaluarea mărturiei: Protocolul holistic de evaluare a probelor de mărturie (HELPT)*. Madrid: Piramida.

Pentru o bună înțelegere a procedurilor de interviu a minorilor, se recomandă să citiți cu atenție [González și Manzanero \(2018\)](#).

I.- INTRODUCERE

1. „Bună ziua, mă numesc ___ și sunt polițist / gardian civil / anchetator [să se prezinte toți cei din sală, deși ideal nu ar fi nimeni altcineva]. Astăzi este ___ și acum este ___ ore.” „După cum puteți vedea aici, am un aparat foto/recorder. Va înregistra conversația noastră, ca să îmi pot aminti mai târziu tot ce îmi spui. „Uneori uit lucruri, iar reportofonul îmi permite să te ascult fără a fi nevoie să notez totul.” „O parte din munca mea este să vorbesc cu copiii despre lucrurile care li s-au întâmplat. Am interviuat mulți copii, care mi-au spus adevărul despre lucrurile care li s-au întâmplat. Prin urmare, înainte de a începe vreau să fiu sigur că ați înțeles cât de important este să spuneți adevărul” [în cazul copiilor mici, explicați care sunt adevărul și o minciună].

„Dacă vă spun, de exemplu, că pantofii mei sunt roșii [sau verzi], este adevărat sau este o minciună?” [Așteptați răspunsul, apoi spuneți:]

2. „Ar fi o minciună pentru că pantofii mei sunt într-adevăr [negri/albaștri/etc.]. Si dacă ti-as spune că stau chiar acum. ar

Universitatea
Complutense din
Madrid

Traduceți

rumano

Con la tecnología de [Google Traductor](#)

Legături

[Pagina principală](#)

[Cărți](#)

[Anuarul psihologiei juridice](#)

Adaptări generale

Adaptări de comunicare

- Menținerea unei atitudini de ascultare activă
- Adaptarea tipului de întrebări, evitând întrebările închise cât mai mult posibil
- Adaptarea sistemului de comunicare
- Utilizarea unui limbaj simplu și direct
- Acordarea atenției limbajului nonverbal

Recursuri

- Pictograme
- Comunicare augmentativă.
- Adaptarea documentelor pentru lectură ușoară.

AdaptJust – Justiție accesibilă pentru persoane cu dizabilități

proiect derulat de:

în parteneriat cu:

Proiectul este implementat de **Centrul de Resurse Juridice** în parteneriat cu **Ministerul Public – Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție** și beneficiază de un grant în valoare de 1.324.994 € oferit de Islanda, Liechtenstein și Norvegia prin Granturile SEE în cadrul **Programului Dezvoltare locală**. Obiectivul proiectului este de a facilita accesul la justiție a persoanelor cu dizabilități intelectuale și/sau cu probleme de sănătate mentală.

Proiect realizat cu sprijinul financiar al Granturilor SEE 2014 – 2021. Conținutul acestuia (text, fotografii, video) nu reflectă opinia oficială a Operatorului de Program, a Punctului Național de Contact sau a

- A cunoaște
  - Deficite cognitive
  - Atenție (selectivă, împărțită și susținută)
  - Percepție (vizuală și auditivă)
  - Memorie (semantică și episodică)
  - Gândire (metacunoștință, ancorare...)
  - Patologii
  - Stil de comunicare
- Adaptare

Interviuri cu Persoane cu o Vulnerabilitate Specială

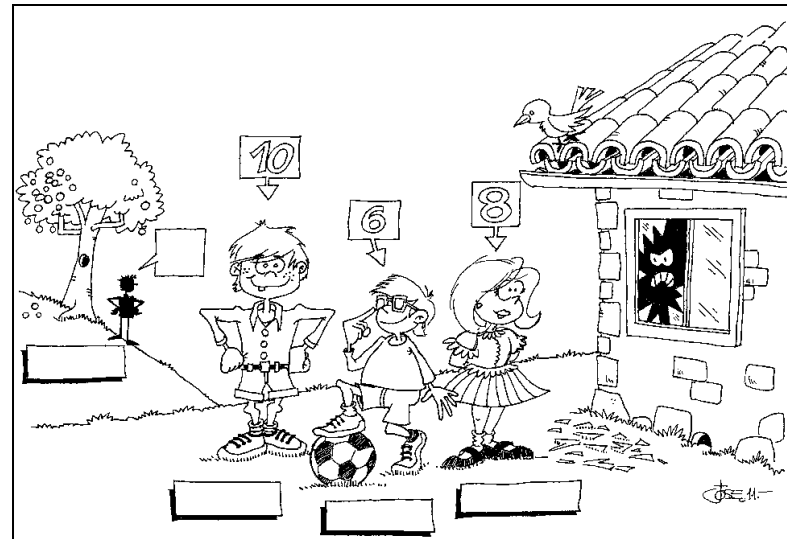
- A cunoaște
- Adaptare
  - Instrucțiuni clare
  - Timpuri
  - Limbaj (limbaj de semne, expert în ID...)
  - Întrebări
  - Format narativ + întrebări deschise
  - Ajutoare

Fazele interviului

- Introducere
  - Primire
  - Informații de context (actori, încăperi, mijloace...)
  - Obiective și motive (obținerea colaborării lor)
  - Reguli:
    - Tot ce-și amintește, chiar și lucrurile neînsemnate
    - Doar ce este sigur
    - Poate corecta,
    - Poate solicita clarificări dacă nu înțelege
    - Nu inventa, acceptabil "nu știu", "nu-mi amintesc" sau "nu vreau să vorbesc"
    - (evaluare activă)
  - Evaluare a conceptului de adevăr/minciună

Fazele interviului

- Tranziție
  - Raport (generarea încrederii)
  - Obținerea relatării subiective pentru comparație
  - Evaluarea competențelor
    - Cine
    - Unde
    - Când
    - Cum
    - Cu ce
    - Cât de mult
    - Sugestionabilitate
    - Imaginație

Fazele interviului

- Obținerea relatării
  - Știi de ce ai venit astăzi aici? Spune tot ce-ți amintești despre acea situație.
    - Fapte: când, unde, frecvență, cum, detalii, persoane implicate, evenimente similare, secrete, amenințări,...
    - Autor: cine, relație...
  - Format:
    - Rememorare liberă
    - Întrebări deschise
    - Și apoi ce s-a întâmplat?
    - Ce mai poți să-mi spui?
    - Ai spus mai devreme că... poți să-mi spui mai mult?
    - Poți să-mi dai un exemplu de vreo dată (prima, ultima...)?

Falsificarea asistenței la luarea declarațiilor

Metode greșite

- Apropieri clinice
  - Wakefield, H., & Underwager, R. (1993). Misuse of psychological tests in forensic settings: Some horrible examples. *American Journal of Forensic Psychology, 11(1)*, 55-75.
    - Hipnoză
    - Teste proiective
    - Jocuri diagnostice
    - Tehnici de screening
    - ...

Pruebas proyectivas

- Se bazează pe evaluarea comportamentelor și reacțiilor subiecților în fața diferitelor stimuli și jocurile.
  - Testul Rorschach

No există niciun fel de diagnostic empiric fiabil, care să justifice interpretarea anumitor desene ca simptome ale abuzului sexual. Interpretările propuse sunt, așadar, în cea mai mare parte, speculații inconsistente bazate pe presupuneri ale psihologiei populare (Endres, 1997), care permit trageri de concluzii mai mult despre fantezia persoanei care efectuează exegheza, decât despre posibilele evenimente trăite de copilul care a realizat desenul (Köhnken, 2006).

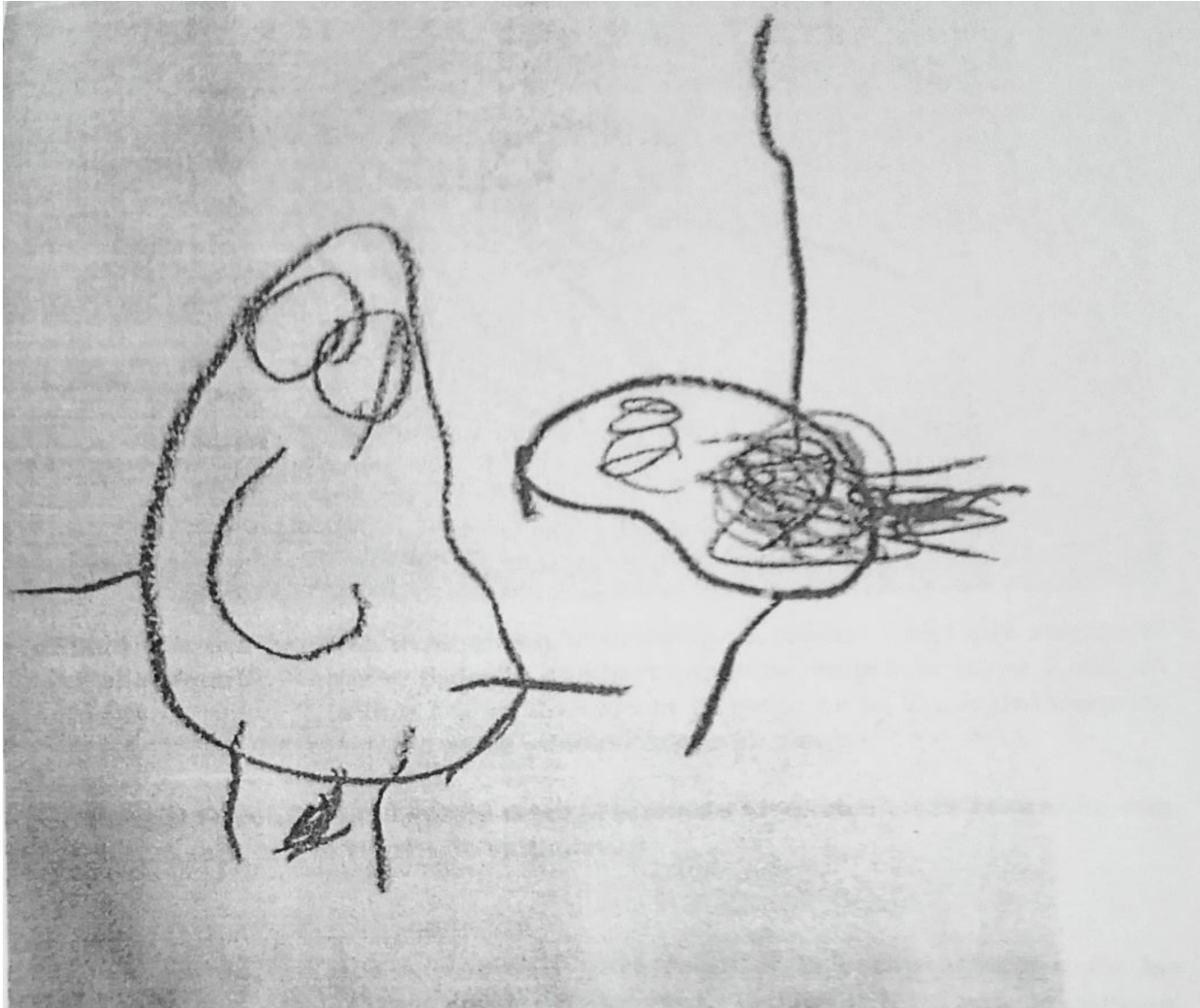

Mușteșuguri anatomice corecte

- Sugestive
- Tendința de a imagina
- Nu se recomandă utilizarea lor

Desene

Întrebări sugestive (I)

1. **Întrebări determinative:** acelea care încep cu un pronume sau un adverb interogativ și sunt cele mai puțin sugestive (De ce culoare este câinele?)
2. **Întrebări disjunctive perfecte:** acelea care forțează receptorul să aleagă între două alternative specifice (Există un câine în desen?)
3. **Întrebări disjunctive imperfecte:** oferă alegerea între două alternative, dar nu se exclude o a treia (Câinele este alb sau negru?, subiecții ar putea răspunde maro, de exemplu)

Întrebări sugestive (II)

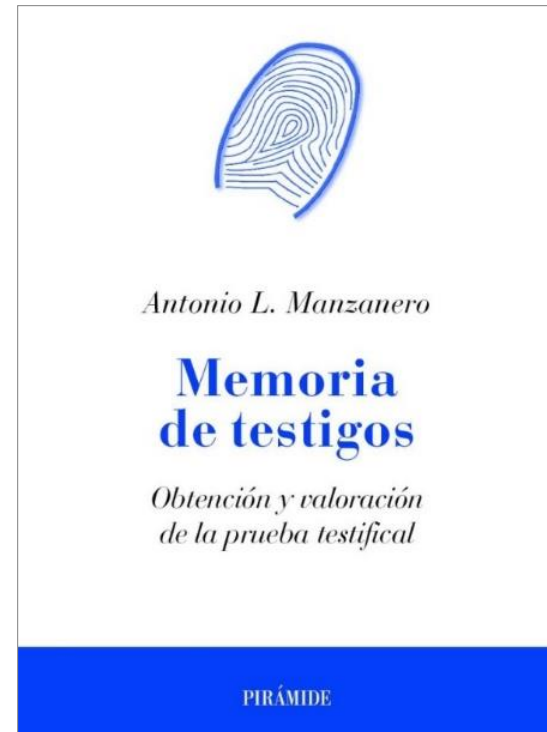
- 4. Întrebări Expectative:** implica un efort moderat de sugestie (Nu era un câine în desen?);
- 5. Întrebări Implicative:** presupun sau cel puțin implică prezența unui lucru inexistent (De ce culoare este pisica?, când nu era nicio pisică);
- 6. Întrebări Consecutive:** în orice formă de întrebare, sunt folosite pentru a crește sugestia dezvoltată în întrebările anterioare.

HELPT

- Modelul Holistic de Evaluare a Probei Testimoniale (HELPT)
  - Colectarea Informațiilor Relevante
  - Formularea ipotezelor
  - Evaluarea Capacității de a Mărturisi
  - Obținerea Declarației
  - Identificarea și analizarea factorilor de influență
  - Analiza credibilității
  - Testare
  - Evaluarea răspunsurilor de identificare

Analiza factorilor de influență

- **Caracteristicile incidentului**
  - Condiții perceptuale
  - Durată
  - Frecvență
  - Familiaritate
  - Tipul incidentului
  - Violentă
  - Detalii speciale
- **Caracteristicile martorului**
  - Vârstă
  - Gen
  - Etnie și cultură
  - Stresul experimentat
  - Stereotipuri utilizate
  - Gradul de implicare
  - Droguri / medicamente
  - Patologii
- **Caracteristicile Sistemului**
  - Întârziere
  - Recuperare multiplă
  - Informații post-eveniment

Concluzii

Concluzii

- Mărturiile (declarațiile și identificările) sunt întotdeauna subiective, sunt supuse erorilor și pot reflecta evenimente care nu au avut loc niciodată.
- Erori
  - Omisii
  - Adăugiri
- Factori de distorsiune
  - Trecerea timpului
  - Luarea declarației
  - Contaminare

Soluții

- Când probele se pot deteriora
  - Conservarea indicilor
  - Evitarea contaminării
  - Evitarea manipulărilor inadecvate
  - Lanțul de adaptări
  - Etc.

Garanții procesuale

- Urmărirea și păstrarea probei (înregistrare)
  - Asigurarea absenței factorilor contaminanți
- Prezența părților
  - Judecători, avocați, acuzați...
  - Facilitarea procedurii și a dreptului la apărare
- Procedura adecvată de obținere și evaluare a probei

MULȚUMESC

Grupul de Psihologie a Mărturiei
Universitatea Complutense din Madrid

<http://memoriadetestigos.blogspot.com/>